

Riksspelman Wetter på folkmusik jakt Mycket imponerad av åländska spelmän

I torsdags ordnade Ålands spelmansgille höstspelmansstämman i Föglö Degerby. Kvällens gäst var riksspelmannen och ordföranden i Södermanlands spelmansförbund, Gustaf Wetter.

Besöket var kombinerat med riksspelmannens höstliga jaktresa efter åländska och finlandssvenska folkmusikskatter. Gustaf Wetter är imponerad av de åländska spelmännens kunskaper men också av landskapsmyndigheternas välvilja att ställa understöd till förfogande för gillet.

Gustaf Wetter besökte Åland första gången i samband med sommarspelmannsstämman 1965 på Jan Karlsgården. Han blev förtjust i landskapets spelmanstradition och de många låtarna som visar släktskap med rikssvensk folkmusik.

—Vi har samma melodiskatt, säger Gustaf Wetter. Nu skall jag skaffa ytterligare belägg för detta genom att resatill riket och samtalamed spelmän och kompetentapersoner i ämnet. Jag har de flesta av professor Otto Anderssons arbeten i min ägo och skall på lördagen sammanträffamed professor John Rosasi Åbo och vidare med representanter för föreningen Brage i Helsingfors. Därefter reser jag till Vasa där jag har många goda vänner. Hemfärden går över Haparanda till

Katrineholm.

Gustaf Wetter är ordförande i Södermanlands spelmansförbund sedan 1939. Det är Sveriges äldsta spelmansförbund. Tidigare var han matematiklärare och efter pensioneringen har han på allvar kunnat ägna sig åt sin hobby. Han tecknar upp gamla låtar och har vid det här laget drygt tusen uppteckningar i sin ägo. De flesta låtarna är från Södermanland och Småland.

— Tyvärr börjar det tryta på detta område, då den muntliga traditionen försvinner men ännu kan man göra ett och annat fynd av stort värde.

Han tillmäter professor Otto Anderssons arbete med folkvisor och ballader ett stort kulturhistoriskt värde. Som exempel nämner han "Du gamla, du fria" som ursprungligen är en gammal folkmelodi. Den sjöngs som nationalsång för första gången 1844. De flesta varianterna till denna sång finns i svenska Finland och på Åland. Sammanlagt trettiosex varianter är kända. Detta bevisar ju om något att vi har samma melodiskatt.

Gustaf Wetter är också förtjust i de åländska polskorna. Unika för Österbotten är menuetterna vilka ännu i dag dansas i denna landsända. I Sverige har de blivit mer "konstmusik".

Möte på Åland

Tjugo spelmän deltog i höstspelmansstämman i Degerby. Gustaf Wetters avdelning i programmet bestod av ett kåseri och vidare spelade han några tonmålningar.

Gustaf Wetter.

— Det är av stor betydelse för det musikaliska livet i den åländska bygden att de fem häftena med åländska låtar har tryckts och det sjätte häftet är snart klart för utgivning. Landskapsmyndigheternas välvilja att ge bidrag för detta arbete ställer Åland i en framstående position i jämförelse med Sverige, säger riksspelmannen.

Gustaf Wetter understryker också Gösta Bryggmans insatser som upptecknare och ledare för spelmansgillet. Det är skönt att ha ett sådant stöd. Gästen frapperades också av kantor Rolf Janssons traktering av oktavyol, kantor Ragnar Bomans sätt att spela ledigt och Julius Clemes äkta spelmansglädje. Musikkvällen i Degerby blev en av Ålands spelmansgilles stora aftnar trots att publiken var fåtalig.

C-E Södergårdh

Liten intervju

med
musikalisk
skattsökare

Karl Sporr är violinist, dalkarl, akademiker och föreläsare i nu nämnd följd. Under sitt långa liv — han blir 80 på tisdag — har han samlat en massiv musikalisk erfarenhet. Det har han gjort alltsedan han som nioåring fick sin första fiol av fadern. Detta musikaliska samlade har han gjort grundligt, han har därför blivit världsberömd i hela Musiksvrige.

Då han började inventera folkmusiken i Dalarna gav han sig inte förrän han genomkorsat praktiskt taget varenda socken med en packe blanka nothäften under armen. Häftena har fyllts grundligt efter hand. Redovisningen talar om betydligt mer än 1 000 ihopsamlade och upptecknade låtar.

UTI DALOM

I Olnispagården hittade de bakmesen

• I 20 års tid har ett par idoga dalkarlar kuskat omkring uti Dalom utrustade med anteckningsblock och väl uppövad taktkänsla. Man skulle kunna säga att de är valsologie studerande. Tentamen i bokform är inte långt borta.

Folkdansaren Johan Larsson i Hedemora och riksspelmannen Ingvar Norman i Säter heter herrarna vars mödosamma studier och noggranna uppteckningar av musik och rörelsemönster till polskor, långdans och schottis resulterat i ett mäktigt kartotek, som nu snart blir till bok.

□ De älderdomliga dansmönstren försvann i "lekstugor och bröllopsnåsten" i slutet av förra seklet. Därför har paret Larsson—Norman noga intervjuat gamla människor.

Det var i Orsa man började undersökningen på 40-talet. Med hjälp av legendariske spelmannen Gössa Anders och en dansare noterade man mönstret för Orsa-polskan.

För 15 år sedan började man undersöka bakmesen — en baklängesdans — i Transtrand. I självaste Gustaf Wasas (säger guiderna) Olnispagården i Sälen mötte man bakmesen. Fortsatta färder gav ytterligare sju varianter.

□ I Transtrand gjorde man också bekantskap med polska med kast, kusin till norrmännens halling där dansaren med ena foten skall slå hatten av huvudet på sin partner. Huvudet skall dock sitta kvar.

□ De två har träffat hjälpsamma människor försäkrar de. I Särna gjorde 85-årige Back Erik Östenson inte mindre än fem knäfall i rad då han visade bakmesen. De har också sett armbågsdansen i Älvdalen, hört 101-åriga Dunder Karin på Sollerön beskriva långdansens och upptecknat "enbenspolskan" i Bingsjö.

Den unika kartläggningen över daldanserna har fått landstingsbidrag. Svenska Ungdomsringen svarar för tryckningen. Den första "bakmens läsutredning" föreligger inom kort.

BJÖRN

Denne dalkarl och violinist blir förbannad om man kallar honom spelman.

— Jag vill inte misskreditera spelmännen, men ofta är det rent straffbara prestationer de utför med sina fioler som redskap, säger han.

Karl Sporr har djupa rötter i dalajorden. Han föddes på Sporrgården i Stora Skedvi socken öster om Säter och bytte i ungdomen ut namnet Gustavsson mot Sporr. Gården har gått i arv i släkten sedan sex-

DAGENS NYHETER

Måndagen den 17 Oktober 196(

"Du gamla du friska
från Medåker"

"Svensk folkmelodi" står som musikalisk ursprungsbeteckning på "Du gamla du fria". Egentligen borde det heta "folkmelodi från Medåker utanför Arboga". När Odensviljaren Richard Dybeck år 1865 skrev texten till det som långt senare skulle bli Sveriges nationalsång hämtades melodin från en uråldrig Medåkers-

visa som gick så här:

Så redo de snabbt genom
sjumilaskog
mens vännerna så älskeligen
sovo
tralala-tralala-tralalalalalalej
mens vännerna så älskeligen
sovo

Allt detta hävdar fil lic Bernhard Garsten med den största bestämdhet. Han är numera bosatt i Stockholm, men tillbringar en stor del av sin fritid på fädernegården Norsköga i just Medåker.

Hr Garsten hörde själv i sin barndom den älderdomliga visan sjungas till nationalsångens melodi av redan då "lastgamla" ortsbör, vilka måste ha varit födda i slutet på 1700-talet.

(NoN, Arboga.)

tonhundralets början och brukas nu av brodern.

— Men han är bonde han, säger Karl Sporr som under många decennier sommararbetat på fädernegårdens ägor.

Innan Karl gav sig fru Musica helt i våld var han akademiker; lissade i matte, fysik och kemi. Två gånger tackade han nej till anställning som violinist i Hovkapellet. Lönen gick garanterat inte att leva på.

Han blev föreläsare. Med fiolen under armen har han hållit mer än 1 000 föreläsningar landet runt om nordisk mentalitet och ton. Resorna utsträcktes även till Tyskland och Amerika, där han tillsammans med konsertsjungande maken Julie turnerade i femton stater under tre års tid.

Även i Amerika var penna och notpapper flitigt i farten. Gamla svensk-amerikaner trallade eller spelade sina hemsocknars vilda låtar för Karl. Hela denna väldiga folkmusikaliska skatt har han vidarebefordrat till dalakommunerna.

— Men i Gagnef och Mockfjärd är kommunalguddarna snåla. De skall ha allting gratis. Men bland allt material har jag plockat ut de allra bästa sakerna. Det sitter jag och tjuvhåller på, förklarar han.

För ett par år sedan drabbades han av ohälsa. Men flitigt övar han på sin fiol hemma på Vintervägen i Solna för att komma i teknisk form igen. Violinisten och föreläsaren (det står så i telefonkatalogen) ger sig inte så lätt. På tisdag ämnar han som sagt fylla 80

BJÖRN